

FILMKEURING EN (OF) MEDIA-OPVOEDING?*

Bjorn Rutgeerts**

Inleiding

De Wet op de filmkeuring dateert van 1920 en is, sinds de opkomst van de televisie en de videofilm, totaal verouderd. De Wet regelt alleen de toegang tot de bioscoop, terwijl dit voor de televisie en de video niet geregeld is. Er is duidelijk een lacune in de Wet. Zo wordt het jongeren onder de zestien jaar verboden om bepaalde films te zien in de bioscoop, maar ze kunnen deze films na enkele maanden wel op video huren of kopen.

Ook de Filmkeuringscommissie krijgt de laatste jaren veel kritiek te slikken. Enkele tegenstrijdige keuringsbeslissingen hebben ervoor gezorgd dat er vanuit vele hoeken protest komt. De heibel rond de film 'Batman' is daar een voorbeeld van. Deze film werd drie jaar geleden, omwille van zijn algemeen gewelddadig karakter, door de Commissie 'kinderen niet toegelaten' verklaard. Dit terwijl de film juist bedoeld was voor het jonge publiek.

Het feit dat er dikwijls in films geknipt wordt en het feit dat de discussie over de filmkeuring – die aanvankelijk ging over hoe men het best het keuringssysteem up to date maakt – verschoven is naar een discussie over wie nu eigenlijk bevoegd is over de filmkeuring, hebben er voor gezorgd dat bijna iedereen begint in te zien dat het met het huidige filmkeuringssysteem niet verder meer kan. Niemand is tevreden. Tot zover de consensus. Vanuit de jeugdraden van de Vlaamse en Franse Gemeenschap, het onderwijs en de media komen dan ook steeds meer stemmen op voor de invoering van een media-opvoeding.

Deze bijdrage heeft geenszins de pretentie om een pasklare oplossing te bieden voor deze problematiek. De bedoeling is een beknopt overzicht te geven van de huidige problemen en een eventueel startpunt te zijn voor verdere discussie.

In een eerste punt zal een stand van zaken opgemaakt worden van het huidige filmkeuringssysteem in België. Daarna bekijken we even de situatie in het buitenland. Vragen zoals: 'Is de filmkeuring nodig?' en 'Is er verandering nodig van het bestaande keuringssysteem?' worden in punt 3 en 4 besproken. Ten slotte komt de steeds luider wordende roep naar een media-opvoeding aan bod.

1. Een stand van zaken

In dit punt bespreken we de juridische kant van de keuring. Na een kort overzicht van de Wet van 1920, de samenstelling, werking en controle van de filmkeuringscommissie zullen we ingaan op het bevoegdheidsconflict dat zich 3 jaar geleden stelde inzake filmkeuring.

* Dit artikel is een samenvatting van: RUTGEERTS, Bjorn, *Kinderen toegelaten? De filmkeuring in België*, Licentiaatsverhandeling Criminologie, 1991, 76 + Bijlagen.

** Licentiaat in de Criminologie.

1.1. DE WET VAN 1920¹

Van de vele audiovisuele middelen die nu bestaan, is de bioscoop ongetwijfeld de oudste. Het spektakel dat in het begin van deze eeuw in dit medium werd aangeboden was bijna uitsluitend gericht op het vermaak en de ontspanning van de kijker. Spoedig groeide echter zowat over de hele wereld de overtuiging dat de impact van de cinema zo groot was, dat er geen sprake van kon zijn dit medium dezelfde vrijheid te geven als de andere kunsten (schilderkunst, beeldhouwkunst, theater, literatuur) die bovendien gericht waren op een selectiever publiek. (Leo MEES, 1975, p. 4). M.a.w., de noodzaak om dit medium te reglementeren drong zich op. De voornaamste factor was dat de bioscoop voor iedereen toegankelijk was, zowel voor jong als oud.

Deze motivatie vinden we terug in de parlementaire discussie rond de Wet van 1 september 1920: 'Surtout à l'âge critique de la puberté, les films immoraux ou sensuels (qui abondent actuellement dans les représentations cinématographiques)... sont devenus un des principaux agents démoralisateurs de notre jeunesse'.²

Dit alles resulteerde ten slotte in de Wet van 1 september 1920 waarbij aan minderjarigen beneden zestien jaar toegang tot de bioscoopzalen wordt ontzegd. Deze Wet is nu nog van kracht.

Artikel 1 van de Wet van 1 september 1920 verbiedt de toegang tot de bioscoop aan jongeren onder de zestien jaar. De wet stelt dus een enkelvoudige leeftijdsgrens. In artikel 2 wordt de formule 'familie- en kindervoorstelling' ingevoerd. Dit is een omschrijving die een film krijgt wanneer hij door een commissie beschouwd wordt als toegankelijk voor het hele gezin. In dit geval mogen jongeren onder de zestien wel naar deze film.

Voor die tijd mag de Wet toch vooruitstrevend worden genoemd. Zomaar jongeren onder de zestien jaar de toegang tot alle bioscoopaanbod ontzeggen vond men te verregaand.

In de artikelen 3 en 4 worden politiestrafen ingevoerd. Een gevangenisstraf van 1 tot 7 dagen en/of een geldboete van 5 tot 25 fr. krijgt hij die minderjarigen in de bioscoop binnenleidt, toelaat of duldt of een niet goedgekeurde film aankondigt als familie- en kindervoorstelling.

De zwaarste sanctie die de wet invoert is de sluiting van de bioscoop voor maximum zes maanden. Dit kan voor de bioscoopuitbater een groot financieel verlies betekenen, dat tot faillissement kan leiden.

1. Wet van 1 september 1920 waarbij aan minderjarigen beneden zestien jaar toegang tot de bioscoopzalen wordt ontzegd, *B.S.*, 18 februari 1921.

2. Verslag van de Commissie van Justitie en Wetenschappen en Kunsten aan de Senaat, *Gedr. St.*, Senaat, zitting 17 maart 1920, 1919-20.

1.2. DE FILMKEURINGSCOMMISSIE

a. Samenstelling

De filmkeuringscommissie werd ingesteld op 10 november 1920.³ De tekst van het uitvoeringsbesluit werd echter grondig veranderd door het K.B. van 27 april 1939.⁴ Buiten enkele kleine wijzigingen bleef dit K.B. grotendeels onveranderd. Ook de Gemeenschappen hebben in 1989 de tekst van dit K.B. grotendeels overgenomen.

De filmkeuringscommissie is samengesteld uit mensen die benoemd zijn voor een periode van 2 jaar. Ze bestaat uit één of meer keuringsraden en één herkeuringsraad in hoger beroep. Het is de voorzitter die het aantal keuringsafdelingen vaststelt. Elke keuringsraad bestaat uit vijf leden, waarvan één lid voorgedragen wordt door de Jeugdrechtbank te Brussel en één lid behoort tot het filmbedrijf. De andere leden zijn benoemd door de Minister van Justitie.

In het totaal bestaat de commissie uit 97 leden: 81 leden bij de keuringscommissies en 16 bij de herkeuringscommissies. Françoise JOTTARD en Christian LECLERCQ zijn beiden lid van de filmkeuringscommissie en respectievelijk voorzitter en cultureel directeur van de v.z.w. Reform (recherche et formation socio-culturelles). Dit is een door de Franse Gemeenschap erkende jongerenorganisatie. Deze v.z.w. nam in 1990 een schriftelijke enquête af van alle leden van de filmkeuringscommissie en kwam, wat het profiel van de commissie betreft, tot volgende resultaten: de nederlandstaligen zijn in de minderheid en de duitstaligen zijn helemaal afwezig, jonge volwassenen tussen 18 en 30 jaar zijn niet vertegenwoordigd en ook de vrouwen zijn ondervertegenwoordigd (Reform, 1990, p. 5). 73% van de leden zijn zelfs ouder dan 40 jaar en de helft van de leden keurt geen 2 films per maand.

b. Werking

Het is de filmverdelers die de film ter keuring aanbiedt. Hij heeft eigenlijk de keuze: wil hij dat zijn film de stempel 'kinderen toegelaten' krijgt, dan moet hij zijn film laten keuren, zoniet is deze automatisch verboden voor jongeren onder de 16 jaar.

Vooraf moet de filmverdelers een keurloon betalen dat wordt berekend volgens het aantal meter film.

De commissie kan volgende beslissingen nemen:

- goedkeuring van de film. De film krijgt dan de omschrijving 'familie- en kindervoorstelling' en is dus toegankelijk voor iedereen;
- goedkeuring van de film op voorwaarde dat bepaalde delen uit de film worden geknipt. De commissie zal bepaalde coupures suggereren, maar de filmverdelers beslist of hij ze aanbrengt;
- verwerping van de film. De film is dan niet toegankelijk voor jongeren onder de zestien jaar. De commissie duidt de redenen van de verwerping aan.

3. Inrichtingsbesluit tot instelling van de Commissie van toezicht op de bioscoopfilms van 10 november 1920, B.S., 18 februari 1921.

4. K.B. van 27 april 1939 tot wijziging van de bepalingen inzake filmkeuring, B.S., 1 juni 1939.

Tegen de beslissing van de commissie kan de filmverdelers steeds in beroep gaan. In dat geval wordt de film ter keuring voorgelegd aan de herkeuringscommissie. Tegen de beslissing van deze commissie is geen hoger beroep meer mogelijk. Ook ontevreden commissieleden kunnen in beroep gaan. Dit beroep wordt dan ingesteld door de voorzitter van de commissie.

Op basis van welke criteria weigert de commissie haar goedkeuring? Deze criteria werden niet in de Wet geformuleerd. Ze zijn wel het voorwerp van een circulaire van 12 februari 1951.⁵

In de besluitvorming staan volgende richtlijnen centraal:

1. de commissie heeft geen recht tot censuur; zij laat zich dus niet in met de politieke, wijsgerige of godsdienstige strekkingen van ter keuring voorgelegde films, evenwel voor zover hierin geen opvattingen tot uiting komen welke met de openbare zowel als met de private moraal strijdig zijn;

2. zij moet zich uitsluitend laten leiden door de bescherming van de jeugd. Concreet dienen uit de programma's de volgende elementen geweerd te worden:

- de films of tonelen waarin gewelddaden (doodslag, moord, plunderingen, vechtpartijen,...) of strafbare daden (roverij, schaking, diefstal, oplichting, smokkelhandel, gebruik van verdovingsmiddelen,...) voorkomen, in zoverre zij van die aard zijn dat zij bij de jonge toeschouwer het verlangen tot navolging opwekken;

- de films of tonelen met een pornografisch karakter of welke de openbare zedelijkheid en de gevestigde maatschappelijke orde bespottelijk zouden maken (opkomen voor het vrije huwelijk of overspel, bespotten van de huwelijkstrouw, het ouderlijk gezag aantasten, ...). In deze aangelegenheden zal de aandacht van de leden in het bijzonder naar de dialogen moeten gaan;

- de films welke onder voorwendsel van wetenschappelijke documentaire of actualiteit, bloedige offers, wrede rituele praktijken, ernstige heelkundige bewerkingen, moordtonelen, tweegevechten, enz. voorstellen;

Deze criteria zijn totaal verouderd en er wordt bij het keuren geen rekening meer mee gehouden, anders zouden bijna alle films 'kinderen niet toegelaten' worden verklaard.

c. Controle

De werkende leden van de filmkeuringscommissie hebben vrije toegang tot elke openbare bioscoop van de Brusselse agglomeratie. De controle buiten de agglomeratie wordt uitgevoerd door de kantonnale afgevaardigden van de commissie. Ze hebben geen politionele bevoegdheid en hebben geen speciale opleiding genoten.

De taak van de controleurs bestaat in de eerste plaats in het bezoeken van de bioscopen die een 'kinder- en familievoorstelling' aankondigen, om na te gaan of de geprogrammeerde film werkelijk werd goedgekeurd en beantwoordt aan de vereisten. In de tweede plaats bezoeken ze de zalen om na te gaan of er geen minderjarigen onder de zestien jaar aanwezig zijn. De controleurs mogen enkel vaststel-

5. Filmkeuringscommissie, Circulaire van de voorzitter van de Filmkeuringscommissie van 15 februari 1951: richtlijnen welke bij de filmkeuring dienen nageleefd te worden (de circulaire werd niet gepubliceerd en wordt hier samengevat weergegeven).

lingen doen en rapporteren aan de voorzitter van de commissie. In geen geval mogen zij zich rechtstreeks tot de kinderen of de ouders richten.

Uit de enquête van de V.Z.W. Reform (1990) bleek dat 54% van de jongeren reeds één of meerdere keren een film voor zestien plussers in de bioscoop gezien hadden, toen ze zelf nog geen zestien waren.

1.3. INTERGEMEENSCHAPSCOMMISSIE VOOR FILMKEURING

De Wet van 1 september 1920 stelt een filmkeuring in met als doel de bescherming van de jeugd. Deze materie (jeugdbescherming) werd echter door de staats-hervorming van de nationale overheid overgedragen aan de gemeenschappen. Om te vermijden dat eenzelfde film verschillend zou beoordeeld worden in de verschillende landsdelen werd op 20 december 1989 een samenwerkingsakkoord tussen de gemeenschappen afgesloten ter oprichting van de intergemeenschapscommissie voor de filmkeuring.⁶

De Gemeenschappen namen diezelfde dag ook het besluit het K.B. van 27 april 1939 inzake filmkeuring op te heffen.⁷

Op 21 december 1989 werd dan de intergemeenschapscommissie voor de filmkeuring opgericht.⁸ De commissie kreeg de volgende naam: 'De commissie, die belast is met het verlenen van de machtigingen voorzien in de wet van 1 september 1920 waarbij aan minderjarigen beneden 16 jaar toegang tot de bioscoopzalen wordt ontzegd'. Buiten enkele kleine wijzigingen had dit besluit verder weinig invloed op de werking en samenstelling van de commissie. Als overgangsmaatregel werden dezelfde leden van de filmkeuringscommissie, die eerst door de Minister van Justitie waren benoemd, herbenoemd.

Door deze besluiten zijn nu de Gemeenschappen bevoegd voor de filmkeuring. Op zich stelt deze overgang weinig problemen, ware het niet dat de toenmalige Minister van Justitie M. WATHELET tegen het samenwerkingsakkoord van de Gemeenschappen een annulatieberoep indiende bij de Raad van State. Hij vond dat de filmkeuring nog steeds een nationale bevoegdheidsmaterie was. WATHELET verlengde begin 1990 op zijn beurt het mandaat van de commissie met één jaar. Kortom, we hadden in 1990 plots twee filmkeuringscommissies, waar weliswaar dezelfde mensen in zetelden.

Eenzijds kan men zich de vraag stellen hoever de bevoegdheid van de Gemeenschappen inzake jeugdbescherming reikt. Blijft deze beperkt tot het maatregelenrecht dat in het kader van de organisatie van het beleid van hulp en bijstand t.a.v. de jongeren kan worden uitgewerkt of reikt deze verder? Anderzijds: gaat het bij de filmkeuring om een door de strafwet geregelde materie of heeft de filmkeu-

6. 20 december 1989, Besluit van de Vlaamse Executieve houdende goedkeuring van het samenwerkingsakkoord tussen de Vlaamse Gemeenschap, de Franse Gemeenschap en de Duitstalige Gemeenschap betreffende de oprichting, samenstelling en werking van de intergemeenschapscommissie voor de filmkeuring, *B.S.*, 20 maart 1990.

7. 20 december 1989, Besluit van de Vlaamse Executieve houdende opheffing van het Koninklijk Besluit van 17 april 1939 houdende bepalingen inzake filmkeuring, met inbegrip van zijn latere wijziging, *B.S.*, 20 maart 1990.

8. 21 december 1989, Samenwerkingsakkoord tussen de Vlaamse Gemeenschap, de Franse Gemeenschap en de Duitstalige Gemeenschap betreffende de oprichting, samenstelling en werking van de Intergemeenschapscommissie voor filmkeuring, *B.S.*, 20 maart 1990.

ring een preventief karakter en maakt ze deel uit van de jeugdbescherming en de sociale bescherming?

Het zal uiteindelijk de Raad van State zijn die de knoop zal moeten doorhakken.

Dit conflict heeft er wel voor gezorgd dat men van de oorspronkelijke discussie is afgeweken. Men houdt zich niet meer bezig met het updaten van het systeem maar met het bevoegdheidsconflict. Een typisch Belgisch fenomeen dus dat er voor gezorgd heeft dat we op dit ogenblik in een patstelling terecht zijn gekomen.

2. De filmkeuring buiten België

De opkomst van de audiovisuele media heeft zich ook in andere landen voorgedaan. Dit heeft ertoe geleid dat landen als Groot-Brittannië, Frankrijk, Finland, Denemarken... hun keuringssysteem recent hebben aangepast. Allemaal hebben ze de filmkeuring uitgebreid naar de video-industrie toe. Opvallend is ook dat deze landen allemaal meerdere leeftijdscategorieën hanteren. Dit moet een betere classificatie van de films mogelijk maken.

Groot-Brittannië gaat hierin het verst, met maar liefst 8 categorieën voor bioscoopfilms en 5 voor videofilms.

De filmkeuring gebeurt er niet door een overheidsorganisatie maar door de British Board of Film Classification (B.B.F.C.). Dit is een onafhankelijke niet-gouvernementele organisatie, die in 1912 werd opgericht (WILLIAMS, 1981, 145-160).

De B.B.F.C. hanteert voor bioscoopfilms de volgende categorieën:

- U – universal (toegankelijk voor iedereen);
- P.G. – Parental Guidance (alle leeftijden mits begeleiding van ouders of andere verantwoordelijke);
- 12 – (niet geschikt voor personen onder de 12 jaar)
- 15 – (enkel geschikt voor personen van 15 jaar en ouder);
- 18 – (enkel geschikt voor personen van 18 jaar en ouder);
- R18 – For restricted distribution only (enkel voor distributie in bioscopen met een speciale vergunning of sexshops waar de toegang verboden is voor personen onder de 18 jaar). Deze categorie betreft dus voornamelijk pornografische films.

Voor video hanteert men de volgende categorieën: U, P.G., 15, 18. Films gekwalificeerd als R18 zijn niet op video verkrijgbaar. Op vraag van de video-industrie is er wel nog een bijkomende categorie ingevoerd: – Uc – (bijzonder geschikt voor kinderen). Het gaat hier vooral om jeugdfilms en tekenfilms. De videoclassificatie is omschreven als 'suitable for viewing in the home' en is niet noodzakelijk identiek aan de classificatie van de film voor bioscoopdistributie (Marc VAN MECHELEN, 1990b, p. 2).

De uitbreiding van de keuring naar de videofilm toe, dateert al van 1984, toen het Britse parlement de 'Video-Recordings Act' goedkeurde. De Wet werd echter pas in 1989 van kracht. De classificatie wordt op de cassette aangebracht onder de vorm van een verkeersteken met daarin het symbool van de classificatie. De categorieën '15' en '18' worden aangebracht onder de vorm van een verbodsteken, een rode cirkel. De categorieën 'U', 'Uc' en 'P.G.' worden aangebracht onder de

vorm van een gebodsteken, een rode driehoek. Een uitbreiding van de keuring naar de televisie toe is nergens gebeurd.

Wanneer men de Belgische situatie vergelijkt met de situatie in andere landen, dan ziet men duidelijk dat de situatie in ons land dringend aan verandering toe is. Als we het buitenland als criterium nemen, moet de filmkeuring in ieder geval meer dan twee leeftijdscategorieën hanteren en moet de keuring uitgebreid worden naar de video-industrie.

3. Is filmkeuring nodig

Het is één van de taken van onze overheid om maatregelen te nemen om de veiligheid van de jeugd te verzekeren. Zo ontwikkelt men kinderveilig speelgoed, niet giftige lijm, speciale dopjes op giftige produkten en daarom is er ook een filmkeuringscommissie die onze jeugd moet beschermen tegen de mogelijk nadelige invloed van bepaalde films.

We kunnen ons echter de vraag stellen of zo'n filmkeuringssysteem wel nodig is. 'Kijken jongeren veel films?' en 'Zijn films schadelijk voor hen?', zijn vragen die hier aan bod komen.

3.1. T.V., BIOSCOOP EN VIDEO IN DE VRIJETIJSBESTEDING VAN JONGEREN

Katrin VANDEPUTTE en Marc VAN MECHELEN van Jekino-films voerden in 1989 een onderzoek uit naar de plaats van de film, bioscoop, T.V. en video in de vrijetijdsbesteding van jongeren. Uit hun onderzoek blijkt dat vier van de zes meest gewaardeerde vrijetijdsbestedingen van jongeren verband houden met media: muziek beluisteren, T.V.-kijken, de bioscoop bezoeken en video-kijken (VANDEPUTTE en VAN MECHELEN, 1990, 1-27).

Uit verscheidene onderzoeken (BRT, 1981, VAN LIL, 1986 en HOLSTERS, 1987), blijkt dat, eens de leeftijd van 12 jaar bereikt, jongeren meer van hun vrije tijd aan T.V.-kijken besteden. 11-12 jarigen zouden gemiddeld 14 uur per week voor de T.V. zitten. Verder blijkt ook dat vooral films, feuilletons en muziekprogramma's in trek zijn.

Uit het onderzoek van Jekino blijkt dat 42,5% van de ondervraagde jongeren thuis een videorecorder (VCR) bezit. Bij 25% van deze jongeren staat de video 1 tot 2 jaar in huis. Dit gegeven bevestigt de vaststelling dat de verspreiding van dit apparaat nog steeds aan een hoog tempo uitbreiding neemt (VANDEPUTTE en VAN MECHELEN, 1990, p. 11).

Jongeren die thuis over een VCR beschikken maken er ook intens gebruik van. 50% kijkt één keer per week. Ze bekijken op video vooral films opgenomen van T.V., maar ook veel voorbespeelde cassettes.

Twee op drie jongeren uit de videobezittende gezinnen huren minstens enkele keren per jaar een videofilm. Opvallend is wel dat de jongeren aangeven dat zij zelf vaker een videofilm huren dan de andere gezinsleden (VANDEPUTTE en VAN MECHELEN, 1990, p. 12).

Jongeren van 12 tot 18 jaar zijn ook frequente bioscoopbezoekers. Ruim 30% van deze jongeren gaat minstens één keer per maand naar de film.

Uit het Nederlandse onderzoek van VAN LIL (1986, p. 17) blijkt dat men pas vanaf de leeftijd van 12 jaar naar de bioscoop begint te gaan. Jongeren beneden 12 jaar gaan zelden en 60% van de 6-12 jarigen gaan nooit. Uit het onderzoek blijkt ook dat van de ouders weinig stimulansen uitgaan om met hun kinderen naar de bioscoop te gaan. Driekwart gaat er nooit met zijn kinderen naar toe.

Er zijn ook grote verschillen tussen jongens en meisjes. Jongens houden vooral van actiefilms en komedies, terwijl meisjes de voorkeur geven aan komedies en romantische films. Opvallend is wel dat er slechts een zeer gering verschil is in de voorkeur voor horrorfilms. Zowel voor jongens als meisjes blijkt dit een geliefd genre te zijn. Erotische films zijn dan weer niet in trek.

Onderzoek toont ook aan dat de voorkeur voor horror- en erotische films het sterkst is bij de leeftijdsgroep van 14-16 jaar (VANDEPUTTE en VAN MECHELEN, 1990, p. 14).

Juist de actie- en de horrorfilms roepen bij vele mensen vragen op. Is zoveel geweld niet schadelijk voor jongeren? Zet het niet aan tot imitatie? Geven de films geen verkeerd beeld van de werkelijkheid? Zetten ze niet aan tot criminaliteit?

In het volgende punt gaan we hier dieper op in.

3.2. DE INVLOED VAN GEWELD OP HET SCHERM OP JONGEREN

Er zijn reeds vele onderzoeken uitgevoerd over wat geweld op het scherm bij mensen teweegbrengt. Een uiteenzetting geven over al deze onderzoeken is in het bestek van onze bijdrage onmogelijk. We zullen ons dus beperken tot het weergeven van enkele grote lijnen. De verschillende onderzoeken hebben aanleiding gegeven tot een aantal hypothesen. Men kan ze in 3 groepen indelen:

1. *reductiehypothese*: zien van audio-visueel geweld leidt tot vermindering van de agressie. De meest bekende reductiehypothese is ongetwijfeld de *katharsishypothese*. Deze stelt dat, dankzij het zien van geweld op het scherm, de kijker in staat is wat stoom af te blazen, waarmee de feitelijke kans op agressie wordt verkleind. Steunend op de katharsishypothese is er de *empathiehypothese*. Die stelt dat het zien van geweld tot verminderde agressie zou leiden wanneer de beelden afkeer opwekken (VAN DER VORT, 1983, p. 468);

2. *stimulatiehypothesen*: agressieve beelden leiden tot imitatie of nabootsing door leergedrag en/of instigatie van geweld;

3. *geen-effect-hypothese*: deze stelt gewoonweg dat het zien van geweld op het scherm naar het dagelijkse leven toe geen noemenswaardig effect heeft.

Naast het versterken, verminderen of imiteren van agressie zijn er nog andere effecten die kunnen optreden na blootstelling aan geweld op het scherm:

– *de perceptiewijziging*: het veelvuldig bekijken van gewelddadige scènes kan ook tot een vertekend beeld leiden over de frequentie waarmee geweld in de reële wereld voorkomt (MERVIELDE, 1982, p. 75). Jongeren, die zo een vertekend beeld hebben, zijn ervan overtuigd dat de meeste mensen egoïsten zijn, steeds uit op eigen gewin. Zij achten een groeiende politiemacht een noodzaak om de eigen veiligheid te waarborgen (ADRIAENSENS en EGGERMONT, 1990, p. 11);

– *pro-sociale gedragingen onderdrukken*: kinderen zullen zich minder coöperatief opstellen in hun spel en ze zullen meer lawaai maken;

– *minder fantasie*;

-
- *slaapstoornissen en bedplassen;*
 - *vermindering van het concentratievermogen.*

Wat ons echter vooral interesseert is of het zien van geweld op het scherm de mensen aanzet tot criminele daden of criminaliteit in de hand werkt. Alleen BELSON (1978) vond dat televisiegeweld leidt tot criminaliteit. Zijn besluit stond dan ook vast: 'High exposure to television violence increases the degree to which boys engage in serious violence' (BELSON, 1978, p. 520).

Op het onderzoek van BELSON (1978) na, is er geen overtuigende evidentie dat het zien van geweldfilms een duidelijke bijdrage aan het ontstaan van grove geweldsdelicten levert (VAN DER VOORT, 1990, p. 105).

3.3. DE CONCLUSIES UIT HET ONDERZOEK

Uit het voorgaande blijkt dat de onderzoekers het niet met elkaar eens zijn en dat het moeilijk uit te maken is wie gelijk heeft. Eigenlijk hebben ze allemaal een beetje gelijk.

De verdedigers van de reductiehypothese hebben gelijk wanneer ze stellen dat geweldbeelden die afkeer opwekken de kijkers motiveren tot sympathie voor de slachtoffers en ook een vermindering van de agressie tot gevolg hebben.

De verdedigers van de geen effect-hypothese hebben in zoverre gelijk dat het onderzoek onvoldoende heeft aangetoond dat het vaak zien van televisiegeweld strafbaar geweld in de hand werkt. Maar dit laat het feit onverlet dat geweld op het scherm lichtere, niet strafbare vormen van agressie kan bevorderen. De verdedigers van de stimulatiehypothesen hebben gelijk voor zover zij stellen dat het zien van geweldfilms kleine agressie in de hand kan werken. Als men trouwens het totaalbeeld van de onderzoeken bekijkt, lijkt het gerechtvaardigd te concluderen dat de stimulatiehypothese de meest plausibele is.

Een algemene uitspraak als 'Geweld op het scherm leidt tot jeugdcriminaliteit' is echter misleidend. Geweldfilms werken niet altijd agressieverhogend. De film, de situatie en de jongere zelf spelen hierin een belangrijke rol. Geweldfilms hebben vooral invloed op kinderen die al agressief zijn, gemakkelijk met geweld akkoord gaan en geweldbeelden met een speciaal genoegen bekijken. Het hangt ook af van het type film. Stimulatie en agressie liggen het meest voor de hand bij films die als echt worden gezien, opwindende films en films waarin het gebruik van geweld als gerechtvaardigd wordt afgeschilderd en ongestraft plaatsvindt.

Veel hangt ook af van de kijksituatie en van degenen die meekijken. Uitingen van instemming dan wel afkeuring tijdens geweldscènes verhogen respectievelijk verlagen de kans op toename van de agressie (VAN DER VOORT en BEISHUIZEN, 1986, 102-121).

Uit het voorgaande mag besloten worden dat men niet zo ongerust moet zijn over het geweld in films. Niet van het zien van geweld op televisie of in films alleen zullen kinderen gewelddadiger of agressiever worden. Trouwens, het verband tussen het vaak zien van geweld en agressie is niet sterk. Andere factoren zoals het gezin, de opvoeding, de sociale situatie en de buurt zijn veel belangrijker.

3.4. VIDEOGEWELD

Volgens ADRIAENSSENS en EGGERMONT (1990, p. 14) werkt het videogeweld (vooral de horrorfilms) ongetwijfeld nog sterker in op de vatbaarheid voor suggestie bij het kind, dan het geweld op televisie. Deze films bevatten alle elementen die de invloed van geweld op het gedrag versterken: ze worden als echt aangezien; geweld wordt er beloond, zeker niet gestraft; jongeren huren deze films meestal stiekem, zodat er geen afkeurende reactie van de ouders is.

Het zijn dus vooral deze films die een negatieve invloed op jongeren hebben.

3.5. DE ARTIKELEN 383-386 VAN HET STRAFWETBOEK

Er zijn reeds talrijke pogingen ondernomen om deze geweldfilms te verbieden. Echter alle zonder succes.

Het begrip 'openbare zeden' (omschreven in de art. 383-386 Sw.) heeft niets met geweld te maken. Dit betekent dat het vertonen van extreem geweld of horror niet onder dit begrip valt. Nochtans werden op 10 juni 1985 vier videotheekuitbaters door de correctionele rechtbank veroordeeld tot 30.000 fr. boete. Het begrip goede zeden werd in dit vonnis uitgebreid tot horror. Het vonnis werd echter door het Hof van Beroep vernietigd. In een lang gemotiveerd arrest werd gesteld dat het in de cassettes vertoonde geweld met sadistische inslag niet strijdig kan zijn met artikel 383 van het Strafwetboek. Pogingen om deze artikelen via wetswijziging uit te breiden naar horrorfilms toe zijn op dit ogenblik nog niet gelukt.⁹

In tegenstelling tot horror valt porno wel onder de Strafwet. Let wel: een pornografische film spelen in de huiskamer is dus geen openbare zedenschennis vermits dit een zuiver privékarakter heeft.

3.6. PORNO

Net zoals voor geweld zijn de meningen over de invloed van pornografie verdeeld en is nog niet echt bewezen dat porno schadelijk is of niet. Moreel gezien wordt porno echter – meer dan het vertoon van geweld – als deviant en onaanvaardbaar beschouwd. Natasja NAGELS (1990, 29-52) maakt een onderscheid tussen de liberalistische, de feministische en de conservatieve visie.

Alleen de liberalistische visie verbindt aan porno enkele positieve punten. Ze gaat er van uit dat pornografie als een veilige seksuele uitlaatklep kan functioneren en daarom vrij ter beschikking moet worden gesteld. Pornofilms zouden zelfs een opvoedkundige waarde hebben en een leerrijke rol kunnen spelen in het ontdekken van de eigen en andermans seksualiteit. Als een bepaalde seksuele voorkeur slechts bij een minderheid voorkomt, kan het voor de actoren problematisch zijn om een bedgenoot te vinden en lijkt hun seksuele bestaan al snel op een 'alleen op de wereld zijn'. Pornografie laat deze mensen weten dat ze niet alleen zijn en zich dus niet schuldig moeten voelen voor hun 'perverse' voorkeuren.

De feministen zijn radicaal tegen porno. Porno is discriminerend voor vrouwen. De opvoedkundige waarde van pornografie wordt afgedaan als eenzijdig seksis-

9. Hieromtrent werden wetsvoorstellen ingediend door: BELMANS in 1986, DE ROO en VAN GOEY in 1986 en VANHORENBEEK in 1988.

tisch: porno toont mannenseks en ideale vrouwen en werkt dus restrictief en conditionerend. De katharsishypothese is volgens hen een mooie dekmantel voor de verspreiding van porno.

Voor de conservatieven is porno zowat de boosdoener binnen de verloedering van de zeden. Abortus, voorbehoedsmiddelen, homoseksualiteit, e.d. zijn al erg genoeg, maar porno is toch wel de grootste zonde. Een eerste tegenwerping bestaat erin dat porno sex loskoppelt van liefde. Vervolgens stimuleert porno anti-sociaal en gewelddadig gedrag. Pornografische afbeeldingen zijn tegelijkertijd en symptoom van het verval van onze maatschappij en de oorzaak van een aantal ongewenste activiteiten: pervers gedrag, verkrachting, masturbatie, ontevredenheid met het huwelijk, enz. Pornografie omvat dan elke voorstelling die 'abnormaal' gedrag produceert of suggereert. Vandaar dat porno – indien mogelijk – verboden, en zeker uit de buurt van kinderen moet gehouden worden (NAEGELS, 1990, 21-52).

Over de opvoedkundige waarde van pornofilms stellen we ons zeker vragen. Seksuele opvoeding is zeker positief maar mag ons inziens toch niet gebeuren door het vertonen van pornofilms.

Het verhuur van deze films aan jongeren stelt weinig problemen. Pornofilms worden slechts zelden door jongeren gehuurd. Dit kan volgens ons verschillende redenen hebben: drempelvrees om zo'n film te huren; schrik dat de ouders het zouden zien; videotheekuitbaters die weigeren pornofilms te verhuren aan jongeren...

Het is dus zeker niet zo dat jongeren van 14-16 jaar frequent pornofilms bekijken. De komst van de video betekent vermoedelijk het einde van de pornobioscopen. In deze cinema's kan de pornoliefhebber enkel zwaar gecoupeerde films zien, op video is echter alles te beleven. Trouwens, zolang de videotheekuitbater niet al te veel reclame voor zijn porno-aanbod maakt, zolang er geen klachten bij het parket binnenlopen, laat het gerecht hem toch met rust.

3.7. FILMKEURING OF NIET?

Het standpunt dat er een filmkeuring moet zijn om de jeugd te behoeden tegen de schadelijke effecten van films, kan wetenschappelijk eigenlijk niet hard gemaakt worden.

Gruwelijke en schokkende beelden kunnen inderdaad een nadelige invloed hebben op kleine kinderen. Bedplassen, slapeloosheid en angst kunnen voorkomen. Maar, het is hier in de eerste plaats toch de taak van de ouders te bepalen wat hun kleine kinderen zien. T.V.-kijken is echter in de meeste gezinnen een dagelijkse gewoonte geworden. Tijdens het eten gaat het toestel aan, men zwijgt en kijkt, zapt van het ene programma naar het andere en de kinderen kijken gewoon mee. Van controle door de ouders is er nog weinig sprake.

Bij jongeren ligt de situatie anders. Zij gaan naar de bioscoop, huren videofilms en velen onder hen worden aangetrokken door geweld- en misdaadfilms. Bij sommige jongeren, meestal deze die reeds agressief zijn en plezier beleven aan geweld, kunnen deze films agressieverhogend werken, wat niet betekent dat deze jongeren ook meer geweldsdelicten gaan plegen.

Maar hebben we hiervoor een filmkeuring nodig? Moet de overheid paternaliserend gaan optreden of moeten we de jongeren in staat stellen een positieve en kritische keuze te maken uit het film- en video-aanbod?

Het grote publiek is er zeker van dat geweld en porno schadelijk zijn en dat de jongeren er daarom tegen beschermd moeten worden. Verder nog, veel mensen zijn overtuigd dat filmgeweld één van de oorzaken is van jeugddelinquentie. Een groot gedeelte van de bevolking vraagt dan ook niet anders dan een vermindering van het geweld of een verscherping van de controle.

De overheid kan inderdaad ingrijpen via de filmkeuring. Er moet dan wel één en ander veranderd worden. De hele opzet van de Wet van 1 september 1920 is achterhaald en voorbijgestreefd door de opkomst van de televisie en de video-industrie. Trouwens, wat voor zin heeft het de jongeren de toegang tot de bioscoop voor bepaalde films te verbieden, wanneer dezelfde films enkele maanden later vrij in de videotheken kunnen worden gehuurd en na een jaar zelfs op televisie worden vertoond?

Wettelijk is er niets geregeld rond de keuring van videofilms. Wel wordt er een leeftijdsaanduiding op de hoes van de cassette aangebracht. Dit is een initiatief dat uitgaat van de grote verdelers van video's. De categorieën zijn: AL (geschikt voor allen), 12, 16. De porno en de horrorfilms worden echter door de kleine verdeelhuisen verspreid en deze doen aan die afspraken niet mee. Niet alleen de wet is verouderd, maar heel het keuringssysteem en de keuringscommissie zelf krijgen een hoop kritiek. De voornaamste punten van kritiek worden hierna besproken.

4. Is er verandering nodig?

4.1. ELEMENTEN VAN KRITIEK

a. Kritiek op de samenstelling van de keuringscommissie

Een groot aantal leden van de commissie zijn ouder dan vijftig. Jonge volwassenen van 18-30 jaar zijn op dit ogenblik niet vertegenwoordigd. De nederlandstaligen zijn in de minderheid en de duitstaligen zijn helemaal afwezig. Ook vrouwen zijn ondervertegenwoordigd (T. JAN, 1990).

De meeste leden van de commissie kan men niet als deskundig beschouwen. Er zetelen wel een aantal deskundigen op het gebied van de jeugdcriminaliteit en een aantal vertegenwoordigers van het filmbedrijf in, maar men heeft nog geen mensen benoemd die een wetenschappelijk gevormd inzicht hebben in de denkprocessen van minderjarigen zoals kinderpsychologen, pedagogen, e.d.m. (VANSTAPPEN, 1984, p. 295).

De meeste verdelers zullen hun films zeker ter keuring aanbieden. Vermits er in elke keurings- en herkeuringsafdeling een vertegenwoordiger van het filmbedrijf zetelt, is het begrijpelijk dat een 'do ut des' politiek vrij frequent voorkomt. Deze vertegenwoordigers zijn geneigd, in een stilzwijgende overeenkomst, elkaars films goed te keuren (VANSTAPPEN, 1988, p. 266).

b. Kritiek op het systeem van keuren

De criteria aan de hand waarvan een film wordt gekeurd zijn verouderd, meer zelfs, ze worden niet meer gebruikt. Hierdoor wordt de keuring van de film té afhankelijk van de samenstelling van de keuringsraad. Het gebeurt dan ook dat de

resultaten van de keuringsraden en de herkeuringsraden mijlenver uit elkaar liggen.

Er wordt tevens geen rekening gehouden met de keuringsresultaten van andere films. Er is dus geen soort van jurisprudentie. Enkele voorbeelden: geweldfilms als Rambo, Aliens, Platoon en Jaws werden 'kinderen toegelaten' verklaard, terwijl Batman, Barfly en Who's that Girl (met Madonna) 'K.N.T.' werden verklaard.

De commissie kan geen coupures opleggen, maar enkel 'suggereren' dat bepaalde scènes beter zouden verdwijnen. Het is logisch dat de filmverdelers hier om financiële redenen zal op ingaan. De filmkeuringscommissie is geen censuurorgaan maar werkt wel de facto censuur in de hand (VANSTAPPEN, 1984, p. 296).

Verschillende bronnen wijzen er ook op dat de 16 jaar grens niet bijzonder gelukkig gekozen is. Een dubbele leeftijdsgrens zou waarschijnlijk de keuringsprocedure ingewikkelder maken, maar zou beter overeenkomen met de geest van de wet: de bescherming van minderjarigen tegen bepaalde soorten films (VANSTAPPEN, 1984, p. 295).

Men kan zich bovendien afvragen wat de zin is van een keuringssysteem als de beslissingen niet worden nageleefd? Vandaar dat er een goed controlesysteem moet bestaan dat overtredingen van de wet moet voorkomen.

4.2. INITIATIEVEN TOT VERANDERING

Voor de laatste 8 jaar ziet men in dat men met de huidige filmkeuring niet verder meer kan. Er zijn dan ook al tal van initiatieven genomen om de toestand te veranderen, zowel op nationaal als op Europees vlak.

Op nationaal vlak werd er in 1985 een wetsvoorstel ingediend door volksvertegenwoordiger A. COPPIETERS.¹⁰ De voornaamste bedoeling was de uitbreiding van de filmkeuring naar de videofilm toe.

In 1986 werd voor het eerste een wetsontwerp ingediend door de toenmalige minister van justitie J. GOL.¹¹ Eind 1989 werd het opnieuw door J. GOL in zijn hoedanigheid van volksvertegenwoordiger, hernomen.¹² GOL wou vooral een uitbreiding van de leeftijdscategorieën.

Op 14 juli 1986 werd een wetsvoorstel ingediend door volksvertegenwoordigers DE ROO en Mevr. MERCKX-VAN GOEY.¹³ Hetzelfde wetsvoorstel werd voor de tweede keer ingediend op 3.2.1988.¹⁴ Met hun wetsvoorstel willen ze o.m. het volgende bereiken: een uitbreiding van de filmkeuring naar de videofilm toe; de Wet van 1920 aanpassen zodat de leeftijd van 16 jaar verhoogd wordt tot 18 jaar; het begrip 'goede zeden' uitbreiden tot 'extreem geweld'.

10. Wetsvoorstel tot reglementering van de verkoop en het verhuren van cinematografische of magnetisch geregistreerde films aan minderjarigen beneden de 18 jaar, *Gedr. St.*, Kamer, 1144, 1984-85.

11. Ontwerp van wet tot wijziging van de Wet van 1 september 1920 waarbij aan de minderjarigen beneden 16 jaar toegang tot de bioscoopzalen wordt ontzegd, *Gedr. St.*, Senaat, 278/1, 1985-86.

12. Wetsvoorstel tot wijziging van de Wet van 1 september 1920 waarbij aan de minderjarigen beneden 16 jaar toegang tot de bioscoopzalen wordt ontzegd, *Gedr. St.*, Kamer, 943/1, 1989-90.

13. Wetsvoorstel tot reglementering van de verkoop en het verhuren van cinematografische of magnetisch geregistreerde films, *Gedr. St.*, Kamer, 563/1, 1985-86.

14. Idem, *Gedr. St.*, Kamer, 73/1, 1988.

Al deze wetsvoorstellen kwamen echter niet verder dan een bespreking in Kamer of Senaat. Opvallend is wel dat in al deze voorstellen niet over de commissie zelf wordt gesproken, terwijl juist hier het schoentje klemt.

Op Europees vlak werd in het Europees Parlement in 1983 een ontwerp-resolutie over de markt van videocassettes ingediend door de heer HAHN namens de E.V.P.-fractie.¹⁵ Het werd ingediend omwille van de stijgende verkoop en verhuur van horrorvideo's.

Het belangrijkste punt in het ontwerp was het voorstel om een Europese Keuringsraad op te richten voor media die een bedreiging vormen voor de jeugd. Die keuringsraad zou samengesteld worden uit juristen en ambtenaren van de ministeries van opvoedingszaken, opvoeders en jeugdleiders, psychologen en psychiaters en journalisten. De keuringsraad moest criteria opstellen voor de grenzen van het toelaatbare t.a.v. mediaproducten en zou ook een verbod kunnen instellen op het maken en het verkopen van bepaalde mediaproducties, vooral deze die gewelddadigheden, verheerlijking van oorlog, druggebruik, discriminatie en pornografie voorstellen. Tegen de beslissing van die raad zou men in beroep kunnen gaan bij het Hof van Justitie. De oprichting van een Europese Keuringsraad werd echter door de Commissie voor jeugd, cultuur, onderwijs, voorlichting en sport verworpen.

5. Media-opvoeding

Steeds meer hoort men spreken over media-opvoeding. Zelfs de jeugdraad van de Vlaamse Gemeenschap sprak zich reeds uit voor de invoering van een media-opvoeding op school.¹⁶

Kinderen moeten opgevoed worden tot mondigheid, tot weerbaarheid en tot kritisch kijker. Een kritische kijker is iemand die selectief naar films en televisie kijkt en in staat is het geziene te begrijpen, te doorzien en te waarderen. Zo moet men jongeren duidelijk maken dat wat ze op televisie of in films zien niet altijd strookt met de werkelijkheid.

De school kan hierin een belangrijke rol spelen. Er zou een systeem van media-opvoeding, als verplicht onderdeel, in het leerplan van de lagere school en het secundair onderwijs moeten opgenomen worden. Het vak moet kinderen leren wat televisie en film zijn, hoe ze werken en uitgezonden worden. Verder moet het kinderen onderrichten in de taal, het beeld en het geluid van de film en de televisie, het moet kinderen inzicht geven over hoe televisie en films gemaakt worden (camera's, lenzen, close ups, ...), hen inzicht geven in de taal van de film (flash back, ...), hen inzicht geven in bepaalde truuks die gebruikt worden (tekenfilms, special effects, ...). M.a.w. het moet kinderen media-wijzer maken.

Het moet kinderen leren kritisch naar programma's te kijken, het moet hen leren rolpatronen te doorzien, ze inzicht geven in reclamedoelinden en reclametechnieken, hen een kritische waarneming van geweldbeelden aanleren en hen duidelijk

15. Ontwerpresolutie over de markt voor videocassettes, *Zittingsdocumenten*, Europees Parlement, doc. I-55, 1983.

16. Jeugdraad van de Vlaamse Gemeenschap, advies 38, 1990.

maken dat de werkelijkheid anders is. Het moet hen leren de boodschap die door televisie en film wordt overgedragen te begrijpen.

Dit alles moet er toe leiden dat jongeren een kritische keuze kunnen maken uit het film- en televisieaanbod.

Media-opvoeding is een idee dat niet nieuw is. Reeds in de jaren '70 werden er in de V.S. een reeks lesprogramma's samengesteld met als doel kinderen tot kritische consumenten van de televisie te maken (VOOIJIS en VAN DER VOORT, 1989, p. 48). Ook in Nederland experimenteert men al enkele jaren met media-educatie (VOOIJIS, SWINKELS en KETLER, 1989, 26-35).

In het Belgisch onderwijs is het met de media-educatie marginaal gesteld. In sommige klassen van de derde graad van het hoger secundair onderwijs type A.S.O., T.S.O. en K.S.O. wordt wel het vak media gegeven, maar daar blijft het dan ook bij. Het is een vak van één uur in de week zonder vast leerplan.

Op dit ogenblik is er zeer weinig leerlingenmateriaal over media voorhanden.¹⁷ Ook met schooltelevisie over media is het maar mager gesteld. Er bestaat één schooltelevisieuitzending voor het lager onderwijs: Alice in communicatieland. Deze uitzending dateert van 1989 en gaat over de krant, de radio en de televisie. Nochtans worden er steeds meer initiatieven genomen om mensen de beeldcultuur bij te brengen. Zo is er b.v. het opleidings- en onderzoekscentrum 'Open Ogen'. Hier kan iedereen (leken en professionelen) met belangstelling de complexe beeldtaal leren kennen en beter gebruiken.

In het Nederlandse onderwijs werd reeds geëxperimenteerd met bepaalde projecten. Deze hadden een positief resultaat. Een van de recentste schooltelevisieseries, waarmee in de school geëxperimenteerd werd, is 'Anders T.V.-Kijken'. Het is een leerprogramma waarin geweld in films en televisie centraal staat. De bedoeling was kinderen tot een kritische waarneming van geweldacties te brengen (VOOIJIS, VAN DER VOORT en BAKKER, 1984, 386-400). De resultaten van dit lesprogramma waren zeer bevredigend. Het leidde bij de kinderen tot een grotere kennis van verschillen tussen misdaadfilms en werkelijkheid. Tevens bleek dat kinderen zich na afloop van de lessen kritischer opstelden t.o.v. het gebruik van geweld in de werkelijkheid. Het geweld van degene die 'begint' wezen de kinderen reeds op voorhand af. Het kenniseffect en het effect op de realiteitsperceptie stonden 2 jaar later nog steeds aantoonbaar vast (VOOIJIS en VAN DER VOORT, 1989, p. 56).

Natuurlijk stelt de invoering van een lessenpakket 'media-opvoeding' heel wat problemen: er is nauwelijks geschikt lesmateriaal voorhanden; er zijn nauwelijks experimenten gedaan met media-opvoeding; docenten zijn er niet voor opgeleid om het te doceren; binnen welk vak moet het gegeven worden? of ten koste van welk vak kan het als een afzonderlijk vak worden ingevoerd?

Er is dus nog heel wat werk te doen, wil men kunnen van start gaan met een degelijk programma over media-opvoeding. Maar nu de dienst voor onderwijsontwikkeling tot het besluit is gekomen dat het onderwijs meer moet inspelen op de

17. Het enige leerlingenmateriaal over media is het volgende: FEYS, R., *Krant-informatie-strips*, Projectenfonds, 94 (Onderwijsmateriaal voor het basisonderwijs); DEKKER en DEKKER, *Televisie*, Educa-boek, 1979; NAERT, D. e.a., *Kinder T.V.*, Projectenfonds, 110 (Onderwijsmateriaal voor het basisonderwijs).

leefwereld van de kinderen, zou het de moeite lonen om nu reeds van start te gaan met enkele initiatieven op dit vlak.

Besluit

Vanuit de jeugdraden van de Vlaamse en Franse Gemeenschap komen alvast positieve geluiden over media-opvoeding.

Een geschikte media-opvoeding voedt de kijker op tot een kritische kijker, die een kritische selectie kan maken uit het programma- en filmaanbod en die oog heeft voor goede films en goede programma's. Zo'n kijker heeft geen filmkeuring meer nodig om te zeggen wat hij mag zien of niet.

Een opvoedingsproces vraagt echter tijd. Men is niet in enkele jaren opgevoed tot een kritisch kijker. Vandaar dat er toch moet vermeden worden dat kinderen films zien die een eventuele negatieve invloed op hen kunnen hebben. Dit kan het best door die films te reglementeren. Vooral dan de porno- en horrorfilms, al is het natuurlijk moeilijk om de begrippen porno en horror duidelijk af te bakenen. Misschien is de oprichting van een audiovisuele raad een stap in de goede richting. Deze raad zou alle films kunnen keuren, zowel bioscoopfilms, videofilms als televisiefilms.

Het beste is dat deze raad bestaat uit deskundigen, ze ook meerdere categorieën kan hanteren en kan beschikken over een degelijk controle-apparaat. Desondanks ligt volgens ons de sleutel voor de toekomst toch bij media-opvoeding.

Bibliografie

- ADRIAENSSENS en EGGERMONT, *De videotenmaatschappij: kinderen en filmgeweld*, Leuven, 1990, 1-21.
- BELSON, W., *Television Violence and the Adolescent Boy*, Hampshire, England, Saxon House, 1978, 529.
- B.R.T., *Enkele facetten van het kijk- en luisteronderzoek in 1980*, Brussel, B.R.T.-studiedienst, 1981.
- HOLSTERS, F., 'Televisiekinderen: programmakeuze en kijkgedrag', *De Vlaamse Gids*, 1987, 3-5.
- MEES, L., 'Van filmkeuring gesproken', *Film en Televisie*, maart 1975, 4-7.
- MEERVELDE, I., 'Televisiegeweld en agressief gedrag', *Vlaamse Gids*, 1982, 67-82.
- NAEGELS, N., *De pornografische film*, 1990, Licentiaatsverhandeling communicatiewetenschappen, 195.
- Reform, *Attention, les enfants regardent*, 1990, 7.
- T.J., 'Filmkeuring twijfelt', *De Morgen*, 14 november 1990.
- VAN DE PUTTE, K. en VAN MECHELEN, M., 'Film, bioscoop, t.v. en video in de vrijetijdsbesteding van jongeren', *Generiek*, 1990, 1-27.
- VAN DER VOORT, T.H.A., 'Effecten van televisiegeweld: hypothesen en onderzoek', *Panopticon*, 1983, 457-476.

-
- VAN DER VOORT, T.H.A., *De invloed van televisiegeweld*, Lisse, Swets en Zeitlinger, 1990, 184.
 - VAN DER VOORT en BEISHUIZEN, *Massamedia en basisvorming*, wetenschappelijke raad voor het regeringsbeleid, Staatsuitgeverij, 1986, 121.
 - VAN MECHELEN, M., *Voorstelling van de B.B.F.C.*, 1990, 3, niet gepubliceerd.
 - VAN LIL, J., 'Het mediagebruik van 3 tot en met 16-jarigen: een tijdsbestedingsonderzoek', *Massacommunicatie*, 1989, 1, 10-26.
 - VANSTAPPEN, K., *Filmkontrole in België*, 1984, Licentiaatsverhandeling communicatiewetenschappen, 385.
 - VANSTAPPEN, K., 'Audiovisuele media en jeugdbescherming', *Panopticon*, 1988, 246-272.
 - VOOIJS, VAN DER VOORT en BAKKER, 'Kritisch kijken naar t.v.-geweld: het effect van 9 lessen', *Pedagogisch tijdschrift*, 1984, 9, 386-400.
 - VOOIJS, SINKELS en KETLER, 'Media-educatie in de Nederlandse praktijk', *Massacommunicatie*, 1989, 1, 26-35.
 - VOOIJS en VAN DER VOORT, 'Teaching Critical T.V.-Viewing Skills: de Amerikaanse aanpak', *Massacommunicatie*, 1989, 1, 48-59.
 - WILLIAMS, B. (ed.), *Obscenity and Film Censorship*, University of Cambridge, 1981, 165.